

Учнівське самоврядування в школі як засіб формування соціальної активності та громадянської самосвідомості учнівської молоді.

На виконання Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2009-2015 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 № 41 педагогічними колективами навчальних закладів міста Києва проводиться робота, спрямована на формування соціальної активності та громадянської самосвідомості молоді через розвиток органів учнівського врядування.

В листі Міністерства освіти і науки України від 08.12. 2010 року № 1/9-892 «Про перспективи розвитку органів учнівського самоврядування в умовах динамічних суспільних змін» сказано, що у місті Києві системно та злагоджено працюють учнівські ради, парламенти, учнівські комітети, дитячі республіки вже понад 12 років. Основною формою роботи є проектна діяльність. Серед проектів, які впроваджує в своїй роботі київська міська рада старшокласників (КМРС), переважають соціальні, правові та дозвіллеві. Один із розвинених напрямів – благодійність. В кожному районі Києва діють Школи Управлінської Майстерності (ШУМ). Існує потужна система роботи із шкільними прес-центрами. Роботу шкільних ЗМІ координує міська інформаційна агенція “Юн-Прес” Київського Палацу дітей та юнацтва, до складу якої входять представники районних рад старшокласників.

Учнівське самоврядування в навчальних закладах різних типів є уособленням демократичної атмосфери у школі, формою самодіяльної організації дитячого життя у ній, важливим чинником самовиховання

особистості, формування лідерських якостей. Реалізують його органи учнівського самоврядування, котрі складаються з виборних або уповноважених осіб від класних колективів, яким доручено планувати колективні творчі справи, розподіляти доручення між учнями, перевіряти їх виконання, координувати та об'єднувати роботу первинних осередків.

Головне завдання шкільного самоврядування, на нашу думку, полягає в тому, щоб через розвиток соціальної активності учнів виховати в них почуття власної гідності, відповідальності, толерантності, критичності та конструктивності мислення, поваги до власної та чужої праці, оптимізму, гуманізму, здатності до самоаналізу і самовиховання.

Функції самоврядування у школі можуть бути такими:

- участь у складанні плану роботи школи на новий навчальний рік;
- проведення соціологічних досліджень з проблем життєдіяльності учнівських колективів;
- забезпечення порядку, організація чергування в школі, в класі;
- участь у проведенні педагогічних рад, на яких розглядається питання життєдіяльності учнівських колективів;
- організація дозвілля учнів: підготовка і проведення конкурсів, творчих свят, змагань;
- проведення загальношкільних лінійок, зборів, конференцій;
- організація дозвілля на перервах;
- організація роботи по благоустрою школи та шкільної території;
- організація роботи із збереження шкільного майна, води, електроенергії, підручників, із дотримання санітарно-гігієнічних вимог та самообслуговування;
- організація літнього відпочинку учнів.

Структура учнівського самоврядування в сучасній школі повинна бути гнучкою, варіативною і залежати від можливостей педагогічного та учнівського колективів, інтересів та запитів школярів, традицій школи тощо.

Вищим органом самоврядування є загальношкільні збори, які скликаються не рідше одного разу на рік і вирішують поточні важливі справи шкільного життя. Постійним керівним органом учнівського колективу в багатьох школах є шкільна рада учнівського самоврядування (ШРУС), під керівництвом якої в системі самоврядування діють сектори або комісії. Наприклад, в спеціалізованій школі № 129 Дніпровського району шкільна рада учнівського самоврядування звітна перед загальними зборами; представляє та захищає інтереси учнів; організовує та проводить колективне планування та рейтинг класів; координує та контролює діяльність учнівських рад класних колективів; організовує підготовку та проведення загальношкільних заходів; забезпечує представництво шкільного учнівського самоврядування на рівні району; організовує навчання активу.

Доручення у шкільній раді учнівського самоврядування такі:

- голова учнівської ради (президент);
- заступник голови ради;
- відповідальні за роботу секторів.

Кожен сектор має свої завдання, наприклад, сектор науки і освіти:

- здійснює роботу, спрямовану на вироблення в учнів свідомого ставлення до навчання;
- організовує консультаційну допомогу з предметів;
- організовує День самоврядування;
- допомагає в організації предметних тижнів, олімпіад;
- проводить анкетування, опитування школярів щодо їхніх пізнавальних інтересів;
- сприяє залученню учнів до участі в науково-пошуковій, дослідницькій діяльності;

сектор дисципліни і порядку:

- піклується про виховання в учнів свідомої дисципліни;
- організовує чергування в школі;
- перевіряє зовнішній вигляд учнів;

- пропагує норми культурної поведінки, правила етикету;
- організовує чергування під час розважальних свят та дискотек;
- веде облік відвідування;
- перевіряє стан підручників, надає допомогу в роботі бібліотекаря;
- дбає про збереження шкільного майна;

бюро захисту прав особистості:

- проводить тренінги, конкурси, семінари, конференції, конкурси з вивчення “Конвенції ООН про права дитини”, “Загальної Декларації прав людини та громадянина”, Конституції України;
- бере участь у районних, міських, всеукраїнських акціях;

прес-центр:

- забезпечує гласність у діяльності органів самоврядування;
- організовує випуск газети ради старшокласників “Класні новини”;
- організовує художнє оформлення свят;
- оформляє оголошення, вітання, запрошення;
- випускає тематичні стіннівки;
- бере участь в художньому оформленні школи;

сектор культури, спорту та відпочинку:

- організовує змістовне дозвілля учнів школи з урахуванням їхніх інтересів;
- залучає школярів до підготовки та проведення творчих справ, свят;
- організовує відвідування театрів, виставок, концертів;
- інформує школярів про новини культурного життя міста;
- допомагає в організації спортивних секцій;
- проводить щорічні чемпіонати з різноманітних видів спорту;
- допомагає в облаштуванні спортмайданчика;

сектор трудових справ та екології:

- організовує роботу з охорони довкілля;
- організовує проведення трудових операцій, десантів, заходів екологічного спрямування;

- турбується про зелені насадження на території школи, району;
- створює та розповсюджує буклети екологічного спрямування;
- проводить акцію по збору макулатури, з метою збереження зелених насаджень;
- пропагує здоровий спосіб життя;

сектор волонтерів:

- виховує готовність жити й діяти за принципами гуманізму, милосердя, людяності;
- піклується про ветеранів, інвалідів, вдів, пристарілих;
- бере участь у акціях “Милосердя”, “Турбота”.

Учнівське самоврядування у своїй діяльності повинно сприяти головній меті освіти:

- створенню сприятливих умов для особистісного становлення дітей;
- забезпеченню їх збалансованого розвитку;
- узгодженості основних тенденцій до самореалізації, саморозвитку та самозбереження;
- формуванню життєвої компетентності;
- розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе.

Сприяючись розвитку самоврядування дітей та учнівської молоді в Україні покликаний інформаційно-методичний веб-ресурс “Школа самоврядування” (<http://liderorg.at.ua>), створений у вересні 2010 року за результатами Всеукраїнського збору учнівських лідерів. Зміст сайту складають інформаційно-методичні матеріали, практичні поради, досвід роботи обласних, районних, міських органів самоврядування дітей та учнівської молоді, адреси державних та громадських організацій, новини дитячого та молодіжного лідерського руху, перелік корисних посилань на веб-ресурси, список літератури, випуски всеукраїнської молодіжної газети “Лідер-клуб”. Матеріали сайту дають можливість учнівським лідерам спілкуватися з питань розвитку різних напрямів своєї діяльності,

обмінюватися досвідом, порадами, цікавою інформацією. Також на сайті проводяться он-лайн-засідання комісій Всеукраїнської ради старшокласників. (Лист МОН «Про перспективи розвитку органів учнівського самоврядування в умовах динамічних суспільних змін» від 08.12.2010 № 1/9-892).

Сучасна учнівська молодь вимагає інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу в позаурочний час. Авторитарні методи та форми навчання не сприяють розвитку громадянської активності старшокласників. А тому, педагогам-організаторам потрібно ширше використовувати в роботі з учнівськими лідерами інноваційні форми виховної та навчальної роботи.

Заслуговує на увагу досвід роботи гімназії № 191 імені П.Тичини Дніпровського району по використанню в практиці роботи з учнівським врядуванням інтерактивних форм навчально-виховної роботи таких як: дебати, ігри з елементами квесту, флешмоби, тренінги.

Дебати — командна, рольова інтелектуальна гра, суть якої полягає в тому, що обрані команди аргументовано доводять тезу, запропоновану до обговорення, а інші — опонують їм.

(Фр. *debat*) — чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Дебати дуже вдало вписуються у роботу учнівського самоврядування, допомагаючи дітям навчитися критично мислити, сприяють розвитку ораторських умінь, пізнавальної активності та підвищують самооцінку дитини. Темі дебатів можуть бути різними, в залежності від потреб та попиту. (Наприклад, у гімназії проводились дебати на такі теми: «Чи обов'язковою є шкільна форма?», «Оцінка «2» сприяє покращенню рівня знань чи, навпаки, відбиває бажання вчитися?», «Учнівське самоврядування – міф чи реальність?» та інші.)

Гра по станціях з елементами квесту. Квест (від англ. *quest* - пошук, пошуки пригод) - аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань

командами або окремими гравцями. Під час гри команди вирішують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення і підказки. Після завершення виконання чергового завдання команди переходять до виконання наступного. Перемагає команда, яка виконала всі завдання швидше за інших. Тематики квестів можуть бути різними. Вік та кількість учасників необмежена. Станції повинні бути відображені у маршрутних листах чи картах. Грати можна як в приміщенні школи, так і на подвір'ї, чи на природі. Організація квесту потребує великої підготовчої роботи. Дана форма роботи сприяє виробленню у лідерів учнівського самоврядування навичок планування, командної роботи, розвиває креативність, винахідливість, та виховує відповідальність за себе і своїх товаришів. В гімназії практикується квест для першокурсників - «Лідерський».

Головна мета квесту - згуртувати учнівські колективи першокурсників, допомогти їм у створенні дієвих органів самоврядування в кожному класі, а також, виявити нових лідерів для участі у загальногімназійних заходах.

Флешмоб (можна флеш моб або флеш-моб, англ. Flash mob — «спалахуючий натовп») — це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість учнів оперативно збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконують заздалегідь узгоджені дії (сценарій) і потім швидко розходяться. Флешмоби можуть бути: танцювальні, мережеві, політичні, соціальні, театральні та ін.

В умовах школи дуже вдало можна організовувати танцювальні флешмоби. На відміну від квесту флешмоб не потребує великої підготовчої роботи, головне в ньому – поінформувати та зацікавити майбутніх учасників. Вперше Учнівською Радою гімназії був реалізований такий масштабний проект восени 2013 року на День учнівського самоврядування. Організаторам вдалося залучити понад 60 учнів гімназії, які лише після трьох репетицій продемонстрували феєричний танок.

Тренінг (від англ. to train - виховувати, навчати) - це одна із форм навчання і передачі інформації. В гімназії № 191 імені П. Тичини тренінги застосовуються в навчанні «Школи лідерського активу». Діти, учасники тренінгу, набувають необхідних практичних навичок у спілкуванні, питаннях вирішення конфліктів, формуванні колективу.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити такі висновки: цінність учнівського самоврядування полягає в тому, що учні глибоко і всебічно проникають у сутність своїх прав та обов'язків, у результаті чого підвищується їхня громадянська активність, самосвідомість, життєва компетентність. Для ефективної діяльності учнівського самоврядування необхідні такі умови:

- подолання формалізму в діяльності учнівського самоврядування і педагогічного керівництва ним. Воно має займатися конкретними справами, з його рішеннями повинні рахуватися і педагогічний колектив, і адміністрація школи, і не вважати їх дитячими забавами;
- залучення членів самоврядування до процесу оновлення змісту діяльності школи, боротьби з негативними явищами у середовищі учнів;
- надання самоврядуванню реальних прав і обов'язків. Визначення прав і обов'язків для кожного учня;
- підбір до органів самоврядування найавторитетніших неформальних лідерів учнівського колективу;
- повага педагогів до самостійних рішень учнівського колективу і його органів;
- кваліфікована, тактовна педагогічна допомога учнівському активу, навчання його складної справи управління з використанням інтерактивних форм, методів, прийомів;
- запровадження практики зміни функцій керівника і підлеглого в дитячому колективі. Педагогічно доцільно, щоб у роботі органів учнівського самоврядування брало участь якомога більше учнів, і їхній

склад постійно оновлювався. Це дасть змогу значній частині школярів набути організаторських навичок;

- систематичне звітування членів самоврядування перед колективом, що дає можливість здійснювати контроль за їх діяльністю, а також запобігає можливим зловживанням становищем у колективі.

Налагодження дієвої системи учнівського самоврядування в кожному навчальному закладі сприятиме набуттю учнівською молоддю необхідних знань, умінь і досвіду соціальної дії.

Література:

1. Ділові папери в роботі органів самоврядування дітей та учнівської молоді: методичний посібник / автор-упоряд. Т.М. Доценко. – Біла Церква. 2009. – 240 с.
2. Доценко Т.М. Організаційно-правова база діяльності органів самоврядування дітей та учнівської молоді: методичний посібник . – Біла Церква, 2009. – 256 с.
3. Єрмаков І.Г., Кириченко В.І., Ковганич Г.Г., Спіжева Д.В. Учнівське самоврядування: структура, зміст і концепція розвитку, проектна діяльність, досвід організації – Х.: Основа, 2008. – 112 с.
5. Оржеховська В.М., Ковганич Г.Г. Учнівське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій: навч. Посібник. – К.: ІПВ, 2007. – 234 с.
6. Приходько М.І. Учнівське самоврядування в сучасному навчальному закладі.– Х.: Основа, 2008. – 176 с.
7. Савченко Н., Ковганич Г., Кириченко В., Єрмаков І. Прогностичні орієнтири інноваційного розвитку позашкільного закладу: Практико зорієнтований посібник. – Х.: Видавництво «Точка», 2009 р. – 256 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: «Академвидав», 2006. – 560 с.
8. <http://liderorg.at.ua>

9. Лист Міністерства освіти та науки «Про перспективи розвитку органів учнівського самоврядування в умовах динамічних суспільних змін» від 08.12.2010 № 1/9-892.